

Opis źródła:

Fragment inwentarza pośmiertnego wojewody nowogródzkiego Józefa Aleksandra Jabłonowskiego (1711–1774) spisany z Lachowcach w dniu 29 maja 1778 roku przez jego żonę Franciszkę Wiktorię z Woronieckich Jabłonowską. Józef Aleksander Jabłonowski był znany jako mecenas sztuki, historyk, heraldyk, tłumacz, poeta, założyciel Towarzystwa Naukowego Societas Jablonoviana działającego w Lipsku. Spis pozwala na ukazanie stanu posiadania i codziennego życia polskiej magnaterii czasów stanisławowskich, ukazuje zarówno przedmioty codziennego użytku, jak dobra luksusowe, liczne przedmioty importowane do Rzeczypospolitej oraz gromadzone na dworach kolekcje sztuki.

Miejsce wydania:

Inwentarz pośmiertny ruchomości po ks. Józefie Aleksandrze Jabłonowskim, [w:] A. Betlej, A. Markiewicz, *Magnificentia rerum. Materiały źródłowe do fundacji artystycznych w XVIII wieku*, Kraków 2017, s. 88–90.

<https://polona2.pl/item/magnificentia-rerum-materialy-zrodlowe-do-fundacji-artystycznych-w-xviii-wieku,MTU5MzAwNzA1/0/#info:metadata>

Miejsce przechowywania źródła:

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka, fond 103, Archiwum Sapiehów z Krasieczyna, Archiwum Teofilpolskie, sprawa 6922, s. 1–45.

Tekst źródła:

„Imbryk porcelanowy 1.

Filizanek z nakrywkami, takichże par 5.

Parawaników chińskich w troje składanych 2.

Pudełko szylkretowe 1.

Szalki włoskie z numizmatami mosiężnymi 1.

Szkatułka ze słoniowej kości, czworograniasta 1.

Łyżek różnych, tureckich 13.

Wachlarzy takichże 4.

Imbryków tureckich blaszanych 3.

Filizanek takichże par 3.

Kałamarzyk na tacce z piaseczniczką, posrebrzany 1.

Książek tureckich 6.

Imbryczek turecki z morskiej piany, biały 1.
Książka optyczna z obrazami do optyki 1.
Sztuk kamiennych i marmurowych mniejszych i większych 26.
Mopsik porcelanowy 1.
Filiżanek par 6.
Miseczek porcelanowych bez kubków 3.
Tacek małych porcelanowych 2.
Flaszeczka do herbaty także 1.
Bilarek w srebro oprawny, filigranową robotą 1.
Szkatułeczek angielskich 2.
Sztuk fizycznych 4.
Barometrum 1.
Lichtarzyk srebrny, maleńki 1.
Krucyfik bursztynowy bez dwóch nóżek 1.
Osóbek stojących, chińskich 10.
Ditto małych, siedzących, chińskich sztuk 18.
Pudełeczko chińskie ze zwierciadłem 1.
Zwierciadło półarkuszowe w ramach orzechowo malowanych 1.
Stolik podróżny 1.
Szkatułka niebieska w mosiądz okuta, wyślacana 1.
Stolik okrągły, skórzany z firankami makatowymi 1.
Stół prosty, ceratą czarną pokryty 1.
Szafeczka czarna hebanem wyklejana z szylkretem 1.
Przy tejże instrumenta do elektryzacji 1.
Guzików z czeskimi kamieniami 12.
Ditto z perłową macią 9.
Skrzynek paciorkami wysadzanych w futerałach ołowianych 2.
Szkatułka chińska 1.
Stolik takiż na czterech nogach 1.
Szafeczka chińska czerwona 1.
Stolik paryski w kwiaty wysadzany, ceratą nakryty 1.
Kielichów i kubków szklanych osobliwych dużych, sztuk 5.
Kamiennych osobliwości, sztuk 6.
Kamieni różnych i gładów osobliwych małych i większych sztuk 26.

Osobliwości kamiennych naturalnych drobniejszych i większych zowiących się petryfie, tudzież kruśców różnych z pudełeczkami sztuk 50.

Ditto kamiennych sztuk petryfie naturalnych 42.

Zegar wodny 1.

Kompozycyi niby czarnego marmuru sztuk 7.

Imbryków, filiżanek z flaszą śrubowaną kompozycyi marmuru czarnego, sztuk 7.

Ditto tegoż gatunku mniejszych i większych 13.

Sztuczek kamiennych różnych, różnego gatunku i pieczętek aspisowych sztuk 74.

Koszyków w których kamyków różnych pełno, sztuk 3.

Przystawek kamiennych małych i większych sztuk 12.

Filiżanek kamiennych, szlufowanych para 1.

Skrzyneczka podługowata, czworograniasta, w której kuchenne naczynia podróżne, blaszane 1.

Biuro chińskie z ośmioma szufladami na lwach mosiężnych stojące i antabami takimiż 1.

Szkatułka orzechowa, malowana z książkami 1.

Kanapa do sypiania, na której materac porterowy zielony z walikiem tejże materii i wezłowiec w kapę adamaszkową karmazynową powleczonym i poduszką puchową w poszewce białej kitajkowej 1.

Skrzynia blachą okuta, safianem pokryta z szufladami zamykanemi 1.

Kufer czarną skórą obity 1.

Obicie perskie, wąskie na atłasie szafirowym, różnemi kolorami szyte 1.

Łóżko pojedyncze z płótkami dolnemi i górnemi sześcią na łamaniu kokardami z białej kitajki przewiązewanemi do przybicia w głowach, sztuka 1.

Ditto po bokach sztuk 2.

Nakrycie na łóżko do płótków 1.

Ditto z płótkami 1.

Te wszystkie sztuki z materii bogatej dwojakiej, to jest na dnie żółtym jednej, na kaparowym z kwiatami srebrnemi [z] drugiej.

Kołdra biała podwójna, marselową robotą w prześcieradło obszyta 1.

Ditto grodeturowa cytrynowa 1.

Ditto multanowa biała 1.

Nakrycie na łóżko z materii bogatej, srebrnej, ze złotem w kwiaty jedwabne kompaną złotą obszyte, kitajką fioletową mienioną podszyte 1.

Ditto jedwabne z frandzlą jedwabną kitajką karmazynową podszyte 1.

Firaneł błękitny 2.
Kobierców jedwabnych perskich ze złotem, parzystych 2.
Krzesełek trzcina wyplatanych z poduszkami karmazynowymi w cętki białe 2.
Stolików marmurowych na postumentach wyzłacanych 5.
Ditto mały chiński 1.
Poduszka adamaszkowa karmazynowa do krzesełka 1.
Ekran materialny z wyszywaniami kwiatami z półeczką orzechową i lichtarzem pobielanym 1.
Girydonów czerwono ze złotem malowanych 2.
Portret księcia Jegomości za szkłem w ramach pozłacanych 1.
Cesarzów rzymskich tablica za szkłem w ramach złoconych 1.
Amorek 4.
Lutnia 1.
Skrzypiec 2.
Stolików paryskich, chińskich i innego gatunku sztuk 18.
Krzesełek i taboretów trzcina plecionych 13
Z poduszkami adamaszkowymi zielonemi, karmazynowymi i innej materyi, z których dwie galonkiem srebrnym szamerowane, sztuk 13.
Kanapka kobiercową robotą 1.
Ditto płóciakiem w paski pokryta 1.
Ditto grodytorem zielonym pokryta 1.
Ekran na jednej stronie kobiercową robotą, a na drugiej adamaszek zielony 1.
Ditto adamaszkowy zielony 1.
Ditto sukienny, namietnicką robotą 1.
Girydonów chińskich wyższych 2.
Ditto w orzechowym kolorze niższych 4”.

Słowniczek pojęć:

Szylkret – masa rogowa, którą otrzymuje się z pancerzy żółwi.
Pianka morska – sepiolit, rodzaj minerału.
Czeskie kamienie – kamienie sztuczne.
Parterowe tkaniny – materie jedwabne o kwiatowych wzorach.
Safian – barwiona skóra kozia.
Grodetur – rodzaj tkaniny jedwabnej.
Multon – rodzaj tkaniny wełnianej.

Mieniony – tkanina mieniąca się dwubarwnie.

Girydon – niewielki stolik na trójnożnej podstawie.

Ditto – tak samo, jak wyżej.

Kitajka – cienka jedwabna tkanina.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie typy przedmiotów zostały wyliczone w inwentarzu pośmiertnym Józefa Aleksandra Jabłonowskiego?
2. Które przedmioty można łączyć z życiem codziennym, a które z zainteresowaniami i rozrywkami Józefa Aleksandra Jabłonowskiego?
3. Jakie typy przedmiotów importowano do Rzeczypospolitej w 2. połowie XVIII wieku?
4. Skąd pochodziły takie importy?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Jakimi drogami na dwory magnaterii polskiej w XVIII wieku mogła trafiać porcelana? Kiedy powstała manufaktura w Miśni?

Literatura pomocnicza:

Dumanowski J., *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, Toruń 2006.

Klonder A., *Wszystka spuścizna w Bogu spoczywającego: majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku*, Warszawa 2000.

Niemira K., *Honor bez egzageracji. Magnacki zakupy i świat rzeczy paryskich w XVIII wieku*, Warszawa 2022.

Popiołek B., „Manelek dwie i pereł sznurów cztery”. *O szlacheckich inwentarzach posagowych i pośmiertnych*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historica”, 28, 2005, s. 166–173.

Pośpiech A., *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa 1992.

Pośpiech A., *Srebrna łyżka – probierz szlacheckiej zamożności? (Przykład Wielkopolski XVII wieku)*, [w:] *Nędza i dostatek na ziemiach polskich od średniowiecza po wiek XX. Materiały sesji zorganizowanej przez IHKM PAN 20–22 maja 1991 r. w Warszawie*, red. J. Sztetyło, Warszawa 1992, s. 151–162.

Życiński S., *Złotnictwo w skarbcach magnatów i szlachty polskich ziem koronnych w Rzeczypospolitej XVII-XVIII wieku. Broń biała, rzędy końskie, srebra, klejnoty*, Szczecin 1990.

Najważniejsze cezury: Inwentarz został spisany już po pierwszym rozbiórze Polski (1772).

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Anna Markiewicz